

אחת, או מחלות אנושות ומתדבקות רבות. רק באופן זה נוכל לבאר לנו את הזהירות הגדולה שדורש החוקק — לחסגיר את המנוגעים במחלה המוטלת בספק ולהרחיק מחברת האדם את המנוגעים במחלה שחולל בודאי להזיק לאחרים. תורת משה, שכל „דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום“, לא הייתה מחננה באכזריות כזו נגד אנשים חפים מפשע ואשר לא יזיקו כלל לאחרים, רק מאשר שונתה מעט חזות פניהם. כן הבינו את החוק הזה הטובים בחוקרי תורת משה⁽¹⁾, ועל כן לא נוכל להסכים להשערתם של הפרופיסור מינך ושל הד"ר ראובן קולישער, אשר לא ישגיחו כלל על פשוטו של מקרא, ובחשענם רק על הלכות מאוחרות, יתאמצו להוכיח, כי הצרעת שבחורה איננה מחלה מתדבקת כלל, כי אם היא הויטיליגה שהיא מחלה קלה ובלתי מזקת לאחרים, אף על פי שהיא איננה עלולה להרפא, והיא הייתה בעיני העברים הקדמונים סמל קללת אלהים הרובצת על ראש חמוגע בה, ועל כן צותה החורה להרחיקו באכזריות חמה מחברת האדם ומחברת אנשי ביתו. אכזריות כזו, שיסודה באמונה תפלה ובהזיה — איננה ברוחה של תורת משה.

לחסידיהם

VIII.

טומאת הזב.

לחסידיהם

„איש איש כי יהיה זב מבשרו — זובו טמא הוא. וזאת תהיה טמאתו בזובו: רר בשרו את זובו, או החתים בשרו מזובו — טמאתו היא.“ (ויקרא טו, ב', ג').⁽²⁾

אין כל צורך להביא ראיות ומופתים להוכיח, כי במחלה מתדבקת ידועה הכתוב מדבר, במחלה הנקראת אצלנו היום בשם Gonorrhoe. מכל חוקי הטומאה הדתית שבאו בחורה, אין גם אחד שיחגלה בו הרעיון ההיגייני בחמונה בחירה כל כך כמו בחוק הזב. הרעיון, כי הריר והמוגלה היוצאים מן החולה נושאים בקרבם חומר מזיק שיכול לזהם אחרים — הרעיון הזה יחגלה בכל פרטי החוק מתחילתם ועד סופם. „כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא, וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא, וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא, והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב“ (ויקרא ט"ו ד' ו' ט'). כל הפרטים האלה וכיוצא בהם מתאימים לטבע הדברים: אל המשכב ואל המושב של הזב יוכלו להדבק חמרים מזהימים, שישובו וידבקו אחרי כן אל האדם הבריא.

⁽¹⁾ פרטי הספרות לשאלת זו הובאו בספרו של הפרופ' מינך שחזכרנו למעלה. פה נביא רק את מראי המקומות אשר בספרות חכמי היהודים שלא הביאם הפרופ' מינך: חרמב"ם מורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ז, אבן עזרא לויקרא י"ג, ב', מ"ה, י"ד, ז'. חרמב"ן ויקרא י"ב, ד. י"ג, ג', ל"א. ⁽²⁾ תרגום תרומי הנקרא בשם „וולגטת“ מתרגם את הפסוק הזה שלא כצורתו כך: „Vir, qui patitur fluxum seminis — immundus erit“ — „אור חורה“ באמרו: „זב מבשרו — נטפי זרע נוזלים מבשר ערוחו“. ולדעתו החבדל בין זב ובעל קרי הוא רק בזה, כי אצל חזב חורע יוצא חרבת פעמים, ואצל בעל חקרי רק פעם אחת. אבן עזרא (פסוק ח') וחרמב"ן (פסוק י"א) הבינו את הדבר על בוריו וכחבו שניהם, כי חזוב הוא מן המחלות חקשות והמתדבקות. גם חכמינו הקדמונים כבר ידעו כי יש חבדל בין זב לשכבת זרע: „זב דיתא ודמת למי בצק של שעורין או ללובן ביצת חמורה, שכבת זרע קשורה כלובן ביצת שאינה מורה“ (נדה ל"ה).

בהספרות של תחלואי-העגבים נצבר עתה חומר רב של מקרים ומעשים, המעידים כי נקל מאד לאדם להזדהם במחלת הזיבה לא דרך המשגל, כי אם על ידי אמצעים שונים; כן למשל הוא דבר מצוי מאד לראות ילדה קטנה חולה בזיבה רק בשביל שישנה במטה אחת... עם אבותיה החולים. אל נא נשכח גם זאת, כי העברים הקדמונים, לכל הפחות בתקופת מתן-תורה, לא חשבו עוד את המכנסים לחלק נחוץ מן הטואליטה של הגברים, כמו שנראה ברור מן הטעם, שנתן המחוקק להמצוה: ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערוךך עליו (שמות כ' כ"ו). מובן גם כן, מפני מה יטמא הזב אדם כלים ואוכלים אשר יגע בהם, אם לא שטף הזב מתחילה את ידיו במים (ויקרא ט"ו י"א), מפני שאפשר שהיו ידי הזב מלוכלכות בריר זובו. אולם אחרי שטפו את ידיו במים יוכל לנגוע בכל אשר יחפוץ, ואין כל סכנה שיזהם את הדבר אשר יגע בו¹). על פי אשר בארנו בפרק הראשון של חקירתנו זו; נבין גם כן מדוע „כלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר, וכל כלי עץ ישטף במים“ (שם י"ב), ודי להם. כל הדברים האלה מתאימים לחורת חכמי הרפואה שבזמננו היום.

אמנם בדבר אחד יש הבדל גדול מאד בין החוק של חורת משה בענין הזב ובין השקפת הרופאים בזמן הזה. רופאי הזמן הזה יחשבו את הזיבה או את הגונוריה למחלה מקומית, כלומר למחלה של האבר הנפגע בלבד, בשעה שתורת משה תחשוב את הזיבה למחלה כללית, למחלה כל הגוף, כמחלת העגבת (syphilis), וכיוצא בה. זוהמה של הזיבה נמצאת לפי זה בכל נוזלי הגוף, בדמו, ברוקו וכו', ועל כן צוה המחוקק: „וכי ירק הזב בטחור, וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב“ (שם ח').

כנודע גם חכמי הרופאים האירופאים עד סוף מחציתה של המאה החשע עשרה חשבו את הגונוריה ואת הסיפיליס לשתי תמונות של מחלה אחת בעיקרה. הם חשבו כי כל זיבה מן האבר הידוע חוכל להתהפך לנגעי הסיפיליס של כל הגוף; ולהיפך כל סיפיליס יוכל לפעמים להתגלות בתמונת זיבה, ועל כן היו משתמשים גם לרפואת הזיבה בכסף-חי, כמו שמשתמשים בו לרפואת מחלת העגבת בכלל. השקפה זו, ששררה בחכמת הרפואה עד לפני חמשים שנה, נקראת עתה בשם „השקפת האחרות“ בניגוד להשקפתנו היום הנקראת בשם „השקפת השניות“, שעל פיה הזיבה והעגבת הן שתי מחלות מיוחדות ושונות זו מזו ולא תתהפכנה זו לזו לעולם. הרופא הנודע ריקורד היה הראשון להוכיח את השניות בנסיונותיו המדויקים וחקירותיו השונות, ועמל כל הרופאים אחריו הועיל רק לחזק את שיטתו, עד שעתה אין איש שיטיל ספק באמיתותה.

הסתירה הגלויה שבין חוק טומאת הזב בתורת משה ובין השקפת הרופאים היום, המיוסדת על יסודות מדעיים בל ימוטו – הסתירה הגלויה הזאת אין עוד בכחה להביא מבוכה בלב המאמינים בתורה מן השמים, שאין בה כמובן מקום למשגה מדעי. ובאמת נתבונן נא רגע אל המעשים והנסיונות שהביאו את הרופאים

¹) כן הוא פשוטו של מקרא, ועמל רב עמלו המפרשים להחאים את המקרא עם החלכה. גם אבן-עזרא לפסוק י"א אומר: „חיה נראה לנו, כי כל מאכל וחדמת לו שיגע בו הזב, וחגיגה היא בידים, וידיו שטופות, איננו טמא, בעבור שלא נגע במקום חזוב – רק כאשר ראינו כל אבותינו פירשו, וידיו כגופו קבלנו דבריהם“ ...

הקדמונים לידי הרעיון של „אחדות“ מחלת הזיבה ומחלת העגבת. חלא מעשים בכל יום גם עתה, שאצל איש החולה במחלת הזיבה, יתגלו לפנינו אחרי איזה שבועות נגעי הסיפיליס בכל חגוף. סבת החזיון הזה היא הזוהמה המעורבת, רצוני לאמר, כי הריר או המוגלה שהזדהם בה החולה, אצרה בקרבה שני ארסים מעורבים זה בזה: ארס הזוב וארס העגבת. הרופא המומחה למחלות אלו, יש לו אמנם היום סמנים ותחבולות ידועות להבחין ולהבדיל על פיהן בין זיבה פשוטה לזיבה מורכבת; אבל התורה הן לא נתנה לרופאים מומחים של המאה העשרים בלבד, היא נתנה לכל העם. בהבדל מן הצרעת לא צותה התורה, כי כל איש זב יובא אל הכהן; הצרעת תנגע את האדם במקומות הגלויים שבגופו, והזיבה היא מן המחלות הנסתרות, ואין מדרכם של המנוגעים בה להכריז עליה לפני קהל ועדה, ועל כן צריך היה המחוקק למסור את הדבר להרגש הדתי של האיש הפרטי. מוכן הדבר כי בחוק הכתוב בשביל ההמון אין מקום לסמנים דקים ובחינות מדעיות הצריכים למוד וטביעת עין מיוחדת. חוק כזה צריך להיות פשוט בתכלית הפשטות, וכמה שאפשר בלי יוצאים מן הכלל.

IX.

שאר מקורי הטומאה.

עתה נעבור אל המחלקה השלישית של מקורי הטומאה, שיסודתם לא בזוהמה המביאה לידי מחלה מיוחדת, אף על פי שיש להם איזה יחס אל שמירת הבריאות.

טומאת היולדת. טומאה זו חוכל להתחשב כעומדת בתור בין טומאות הזוהמה ובין הטומאות הדתיות. לא כל היולדות הן בחזקת חולות, הרוב הגדול מהן הן בריאות ושלמות; אולם כיון שהאשה בימים הראשונים אחרי לידתה, כל זמן שלא נסתמו עוד בהרחה הוורידים הרבים הנפתחים בשעת הלידה, עלולה להחלות במחלת רקבון הדם או עפוש הדם, על כן יחשוב אותה המחוקק בצדק למקור טומאה. בנוגע לאורך הזמן של טומאת היולדת יבדיל החוק בין יולדת זכר ובין יולדת נקבה. חכמת הרפואה, לפי מצבה בימינו היום, לא תתן לנו כל טעם להבדל הזה, ועל כרחנו אנו צריכים להניח כי מקורו ברעיון דתי הנעלם מאחורינו. אבל ראוי לשים לב, כי אבי הרופאים היפוקרטס היוני גם כן הבדיל בנוגע לימי הטוהר בין יולדת זכר ליולדת נקבה, וקבע תקופת ימי הטוהר לנקבה פי שנים מאשר לזכר¹).

טומאת הנדה. הדם אשר יתגלה אצל הנשים מן המקור לפרקים ידועים, הוא דבר הנוסד בטבע המין, ובכל זאת תחשבהו הדת לאחד ממקורי הטומאה היותר נכבדים. על פי ספורי התורה נחשבה הנדה למקור טומאה עוד דורות הרבה לפני מחן תורה, וכן תחשב אצל עמי הקדם מימות עולם ועד היום הזה. אמנם כי נוכל להבין את גודל התועלת לשמירת הבריאות במצות התורה להזיר

Die normale Hippocratis, De natura pueri⁴. ברחבה דברתי על אדות שאלה זו בספרי Historische Studien von Prof. Kobert. und pathologische Anatomie des Talmud. Halle 1896. Bd. V. S. 287.